

GH. ANGHEL,

M. BLĂJAN

SĂPĂTURILE ARHEOLOGICE DE LA SÎNMICLĂUȘ — „GRUIȘOR”, COMUNA SONA, JUDEȚUL ALBA, 1978

Raport preliminar

În cursul lunii septembrie au continuat săpăturile arheologice la Sînmiclăuș, avînd ca scop cercetarea integrală a cimitirului prefeudal, din punctul „Gruîșor”, stabilirea limitelor sale și obținerea de informații privind inventarul și coordonatele stratigrafice ale mormintelor și dezvelirea complexelor de locuire din zona „Răstoci”.

I. În cadrul cercetărilor s-au executat în punctul „Gruîșor” trei secțiuni de dimensiuni diferite (S XVIII 9,50×2 m; S XIX : 14,30×2 m și S XX : 10,80×2 m) cu lungimea cuprinsă între 10—15 m și lățimea constantă de 2 m, amplasate pe terasa sud-estică a platoului, pe malul stîng al râului. Orientate pe direcția NV—SE sau E—V, șanțurile au adîncimea maximă de 3,15 m.

Sub raport stratigrafic, luînd ca element de referință profilul secțiunii XVIII, se constată următoarea succesiune stratigrafică: 0—0,30 m humus; 0,20—0,75 m sol negru macrogranular cu urme de locuire feudală timpurie; 0,75—1,50 m strat argilos galben, îngroșat în partea centrală și subțiat spre capătul de SE, provenit din depunerile aluvionare scurse de pe versantul sud-vestic al movilei „Gruîșor” și străpuns de gropile locuințelor feudale timpurii; 1,50—2,10 m sol brun negricios cu bordeie și ceramică hallstattiană; 2,10—3,15 m sol brun-gălbui aluvionar nisipos steril arheologic, în curs pă-

trund doar fundul bordeilor hallstattiene și gropile adînci ale mormintelor.

Din punct de vedere arheologic s-au constatat trei nivele de locuire: 1. nivelul preistoric reprezentat de cultura Coțofeni și cultura Basarabi; 2) nivelul prefeudal (secolele V—VI e.n.) și 3) nivelul feudal timpuriu (secolele XI—XIII).

1. Locuirea preistorică cuprinde cîteva fragmente ceramice răzlețe din cultura Coțofeni, recoltate din nivelul superior al stratului aluvionar, și două bordeie hallstattiene suprapuse, semnalate la capătul de nord al secțiunii XVIII. Săpate pînă la adîncimea de 2,15—3,05 m bordeiele dezvelite parțial pătrund pînă în stratul aluvionar. Inventarul locuințelor constă din vetre rotund-ovale cu cenușă și cărbune, oase de animale, pietre de rîu, bucăți de chirpici, un fragment dintr-o aplică de bronz, precum și fragmente de funduri, pereți și margini de borcane, străchini și vase bitronconice, ornamentate cu butoni și proeminențe. De asemenea, fragmente ceramice hallstattiene semnalăm în toate secțiunile în pămîntul de umplutură al mormintelor prefeudale și la baza nivelului feudal timpuriu.

2. Nivelului prefeudal îi aparține cimitirul de inhumație care ocupă malul stîng al râului și colțul de SE al terasei platoului „Gruîșor”. În cursul săpăturilor s-au mai

dezvelit încă șase schelete umane (patru în secțiunea XVIII și cîte unul în secțiunea XIX și secțiunea XX), numărul mormintelor, împreună cu cele descoperite anterior, ridicîndu-se la 43. Din cele șase morminte unul (M40) are groapa rectangulară, trei sînt trapezoidale, cu colțurile rotunjite sau drepte (M38, M39, M41) și două, dezvelite parțial, au conturul neprecizat (M42, M43). Gropile cu pereții săpați vertical, uneori înclinați spre sud datorită mișcării straturilor taie nivelul hallstattian și pătrund pînă în straturile aluvionare, nisipoase și marnoase depuse pe marginea platoului. Adîncimea gropilor atinge limite medii cuprinse între 1,65—2,20 m (M39, M40, M41, M42, M43), iar M38 are fundul gropii săpat pînă la 3,05 m.

Starea de conservare a osemintelor este proastă. În general, epifizele oaselor lungi, coastele, vertebrele, piesele osaturii mîinilor și labelor picioarelor sînt descompuse în totalitate. Cele șase morminte *sînt atît de răvășite, la o dată ulterioară depunerii defuncțiilor*, încît majoritatea oaselor, scheletelor, dezarticulate și fragmentate, fie că sînt evacuate din groapă (M39 și M40), fie că se păstrează împrăștiate sau aruncate în pozițiile cele mai nefirești pe fundul sau la extremitățile gropii sepulcrale (M38, M41).

Majoritatea scheletelor, întinse inițial pe spate, sînt orientate cu capul la V și picioarele spre E, cu excepția M38 și M39 care prezintă o mică deviere a axului pe direcția VSV—ENE. Poziția mîinilor celor șase schelete răvășite rămîne neprecizată.

Inventarul mormintelor este atît de sărăcăcios și de fragmentat încît majoritatea pieselor de metal și os sînt reprezentate prin resturi ne semnificative provenite din lame de cuțite de fier (M38), piepteni bilaterali (M40), precum și un fragment de strachină cenușie (M41).

În lipsa unor date oferite de determinările antropologice, avînd în vedere dimensiunile scheletelor, componența inventarului ce le

însotesc și observațiile stratigrafice, constatăm că cinci din cele șase morminte aparțin unor indivizi adulți-maturi și doar unul (M40) poate fi atribuit unui copil adolescent, de sex neprecizat.

Pe baza ritualului de înmormîntare, a riturilor funerare și a inventarului, cimitirul de la Sîmniclăuș—Gruîșor“ poate fi încadrat provizoriu în secolele V—VI e.n. În precizarea apartenenței etnice, condiționată de viitoarele descoperiri ce vor epuiza cimitirul și de studiul antropologic al scheletelor, se ține seama de *lipsa armelor din morminte, de folosirea unui inventar sărăcăcios și orientarea creștină a defuncțiilor*. Aceste argumente pledează în favoarea unei populații pașnice și sedentare care poate fi identificată cu locuitorii așezării prefeudale din „Răstoci“.

3) Nivelul feudal-timpuriu este reprezentat de o vatră de foc (secțiunea XVIII) și un bordei, dezvelit parțial la capătul de est al secțiunii XIX, în malul stîng al rîului. Inventarul bordeiului constă dintr-o vatră de foc simplă, cu cenușă și cărbune, oase de animale, fragmente de oale și căldărușe de lut pe baza cărora se plasează cronologic în a doua jumătate a secolului XII și începutul secolului XIII. Materialul arheologic provenit din secțiuni, pe lângă oasele menajere de animale, valve de scoici de rîu, chirpici cu impresiuni de nuiele și stinghii, și o cantitate mare de ceramică, mai conține și obiecte de fier (cuie, virfuri de săgeți, de os și fier, un corn de furcă etc.).

II. Al doilea obiectiv cercetat se află în punctul „Răstoci“, situat pe malul drept al Tîrnavei Mici, la cca 100 m de marginea rîului, în cotul format la est de „Gruîșor“. Aici se ridică o movilă rotundă înaltă de 1,5—2 m față de lunca din jur, presărată cu numeroase gropi săpate pentru exploatarea nisipului aluvionar. În ultimii ani, partea de S—V a movilei a fost afectată de o groapă de colibă, săpată de ciurdarii din localitate, care a distrus parțial două cuptoare feudale timpurii. Taluzarea peretelui de SV al gro-

pii, lung de 9,50 m, a precizat în profil două locuințe, în al căror inventar intră cuptoarele afectate.

Pentru cercetarea bordeielor s-a executat pe locul aplatizat al movilei două secțiuni paralele care, extinse lateral în funcție de obiectivele arheologice apărute în cursul cercetărilor, au ajuns la forma unei case (XXI), aproximativ rectangulară, cu dimensiunile de 8/8,50 m.

În suprafața cercetată, a cărei adâncime variază între 0,50—1,40 m, s-au dezvoltat parțial sau total șapte locuințe distruse în parte, ca urmare a unor suprapuneri succesive și a locuirii intense a movilei. Două dintre locuințe aparțin epocii prefeudale (B1 și B2) iar celelalte cinci conțin materiale arheologice caracteristice feudalismului (B3—B7).

Locuințele prefeudale, săpate pînă la adâncimea de 0,52—1,36 m cu axul lung orientat spre direcția N—S sau SE—NV, au forma rectangulară cu colțurile rotunjite, prevăzute cu *gropi de stâlpi în colțuri*. Cele două locuințe suprapuse păstrează doar porțiuni din jumătatea de nord și SV a podelei, lată de 2,65 m și respectiv 3,50 m. Inventarul locuințelor cuprinde vetre de foc simple, cu multă cenușă și cărbune, oase menajere de animale, valve de scoici de riu și multă ceramică lucrată la roată rapidă, din *pastă cenușie, fină sau zgrunțuroasă*. Ca forme remarcăm *oalele cu sau fără toartă, cămile cu cioc și castroanele*, care datează bordeiele în secolul VI e.n. Fragmente ceramice prefeudale, asociate cu cele feudale timpurii, menționăm și în bordeiele din secolele XI—XII.

Celelalte cinci locuințe suprapun în parte bordeiele prefeudale astfel încît, sub aspect cronologic, prezintă o succesiune de locuire continuă a aceluiași spațiu timp de aproape două secole. Forma bordeielor este rectangulară, cu colțurile rotunjite, prevăzute cu *gropi de stâlpi în colțuri*. Orientate diferit, locuințele au axul lung; pe direcția E—V sau ENE—VSV. Fundul bordeielor este să-

pat în stratul aluvionar nisipos pînă la adâncimea de 0,90 m. Din podeaua bordeielor distrusă prin suprapuneri succesive s-au dezvoltat doar porțiuni reduse care nu ne permit să precizăm dimensiunile, cu excepția locuinței B3 de formă rectangulară (6,40×3,80 cm).

Fundul bordeielor este perforat de numeroase gropi ovale, oval-alungite sau cu contur neregulat, de diferite dimensiuni, care pătrund la adâncimi cuprinse între 0,85—1,30 m. Gropile conținând cenușe, cărbune, fragmente de oale și căldărușe, precum și lespezi de gresie silicioasă însoțesc instalațiile de încălzire și au destinația de cenușare. Fiecare locuință este prevăzută cu cîte un cuptor cu cupolă de lut ars. Cuptoarele cercetate, afectate de lucrările ulterioare, cu excepția celui din B7, *sînt așezate pe un soclu de pămînt cruțat*, ridicat deasupra podelei cu 15—20 cm. Vatra de formă ovală-alungită sau circulară, este formată dintr-o platformă de lipitură groasă de 5—10 cm, cu fața lutuită, concav-alveolată în partea centrală. Stratul de lipitură, negru la suprafață și maroniu-cărămiziu în profunzime, prevăzut cu crăpături și fisuri, este *așezat pe un pat format dintr-un rînd de cioburi de oale și căldărușe de lut*, dispuse unul lîngă altul, cu pietricele și bucăți de gresie amplasate în golurile rămase libere sau pe margine. Cupola formată dintr-un perete din lipitură argilioasă, arsă maroniu, se înalță deasupra vetrei cu 35—40 cm, pornind din gardina îngroșată la bază. Gura cuptorului se prezintă ca o deschidere parțială (80×40 cm) amplasată în partea de sud sau est a vetrei și astupată cu lespezi de piatră. În dreptul gurii cuptorului vatra se prelungește (cu 50 cm), sub forma unei platforme de lipitură (arsă maroniu). În interiorul cuptoarelor, sub chirpicul căzut pe vatră, cît și sub vatră, pe lîngă fragmente de cale și căldărușe de lut feudale timpurii, s-au aflat și cioburi prefeudale provenite din stratul răvășit al locuințelor din secolul VI. e.n.

Cuptoarele sînt așezate pe latura de N sau de V, în partea opusă intrării în locuință. Unele bordeie aveau scheletul de deasupra ridicat din lemne și acoperișul în două ape, după cum ne sugerează gropile de stilpi conturate în colțuri sau în partea centrală a locuințelor. Inventarul bordeielor, amestecat în zonele de suprapunere și greu de separat, constă dintr-o cantitate relativ mare de oase menajere de animale (porcine, ovine, bovine, păsări, etc.), valve de scoici, obiecte diverse de fier și os, un fragment de rișniță și multă ceramică feudală timpurie (secolele XI—XII).

Marginile de oale, căldărușe și străchini pe baza tehnicii, pastei profilaturii și orna-

mentației încadrează cele cinci locuințe pe o perioadă de două secole, începînd de la mijlocul secolului XI, pînă la începutul secolului XIII.

Secțiunea XXII trasată pe marginea nord-estică a movilei a precizat în această zonă un strat de locuire prefeudală și feudală timpurie, dovedind locuirea intensă a movilei în cele două perioade.

În concluzie, considerăm că rezultatele săpăturilor arheologice de la Sînmiclăuș — „Gruisor“ și „Răstoci“ aduc un plus de informații și noi dovezi privind continuitatea populației romanice și românești în epoca prefeudală și feudală-timpurie în bazinul mijlociu al Tirnavei Mici.